

## **ФУНКЦІЇ, ЗАВДАННЯ, ЧИННИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

*Руснак А.В., к.е.н., доцент, докторант  
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

*У статті визначено основні завдання, досліджено функції та обґрунтовано чинники впливу на функціонування та сталий розвиток сільських територій.*

*The article outlines the main tasks, functions and reasonably investigated factors influence the functioning and sustainable rural development.*

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі розвитку суспільних відносин сільські території слід розглядати як складні природно-господарські територіальні системи, розвиток яких визначається, головним чином, ступенем зрілості внутрішньосистемних інтеграційних зв'язків природної, економічної, соціальної середовищ та органів управління. Для них характерні прояви наступних специфічних якостей: цілісність (єдність цілей, функцій і структури), автономність (прагнення до кращої впорядкованості), відносна стійкість (збереження і розвиток внутрішньої структури), двомірність управління (виділення загальних регіональних пріоритетів, диференціація економічних нормативів держави та економічних інтересів суб'єктів аграрного господарювання, місцевих ініціатив сільського населення).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В останні роки з боку багатьох вчених посилилася увага до наукового забезпечення гармонійного та сталого розвитку сільських територій. Проблемам соціально-економічного розвитку сільських територій присвятили свої праці Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, М.Й. Малік, Л.М. Мельник, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин. Необхідність обґрунтування теоретичних засад сталого розвитку сільських територій зумовлюють актуальність теми, що розглядається.

**Постановка завдання.** Основною метою даної статті є обґрунтування завдань, функцій та чинників впливу на функціонування та розвиток сільських територій.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Особливість сільської території визначається тим, що вона є джерелом багатьох благ: продовольства та сільськогосподарської сировини, природних ресурсів, місцем проживання населення, рекреаційним об'єктом.

Основні конкурентні переваги України - природний, демографічний, економічний та історико-культурний потенціал сільських територій, раціональне та ефективне використання яких здатне забезпечити стійкий багатогалузевий розвиток, повну зайнятість, високі рівень та якість життя сільського населення.

Підвищення ролі сільських територій в здійсненні стратегічних соціально-економічних перетворень вимагає застосування комплексного інтегрального підходу до розвитку села як соціально-територіальної підсистеми суспільства, що виконує ряд найважливіших народногосподарських функцій, в

тому числі виробничу, демографічну, соціально-культурну, екологічну, рекреаційну .

Функції сільських територій різноманітні та полягають в наступному:

- виробнича функція – задоволення потреб суспільства в продовольстві та сировині, продукції для різних галузей та видів господарської діяльності;
- соціально-демографічна функція – відтворення сільського населення, забезпечення сільського господарства та інших галузей економіки трудовими ресурсами, значним людським капіталом;
- культурна та етнічна функція – зберігання самобутньої національної культури, народних традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, досвіду ведення сільського господарства та освоєння природних ресурсів, охорона пам'яток природи, історії та культури, розташованих на сільських територіях;
- екологічна функція – підтримання екологічної рівноваги в аграрних регіонах та на всій території країни, утримання заповідників, заказників, національних парків та ін.;
- рекреаційна функція – створення умов для відновлення здоров'я і відпочинку міського та сільського населення;
- просторово-комунікаційна функція – надання просторового базису для розміщення виробництв та обслуговування інженерних комунікацій (доріг, ліній електропередач, зв'язку, водопроводів тощо);
- функція соціального контролю над територією – сприяння сільського населення державним органам у забезпеченні громадського порядку та безпеки в поселеннях й територіях.

Багато вчених-аграрників дотримуються думки, що аграрне виробництво є системоутворюючою галуззю на сільських територіях. При цьому не враховується відповідність спеціалізації території, природно-кліматичних умов та вимог ринку.

Встановлення пріоритетних цілей сільського розвитку є в своїй основі процесом визначення важливості перспективних дій з тим, щоб питання, що підлягають першочерговому вирішенню, отримали найбільшу частку наявних обмежених фінансових та матеріальних ресурсів, а також уваги жителів сільської території.

Основними завданнями сталого розвитку сільських територій є наступні:

- створення на сільських територіях господарських систем, що саморозвиваються на підставі формування економічного обороту місцевих ресурсів в результаті розвитку конкурентоспроможного та екологічно гармонійного сільського господарства, диверсифікації сільськогосподарського виробництва, підвищення економічної активності населення, відродження традиційних та розвиток нових виробництв, розвиток сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури, розвиток місцевої промисловості з переробки сільськогосподарської сировини, всебічний розвиток кооперації у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах, зміцнення ринкового простору та відповідних виробничо-збутових зв'язків;
- розвиток місцевого самоврядування для формування соціально-організованого та відповідального громадянського суспільства на селі;

- підвищення привабливості проживання населення на сільських територіях;

- підвищення конкурентоспроможності сільських територій.

Сталий розвиток будь-якої території визначається сукупністю соціально-економічних і природно-екологічних чинників [5]. Недоврахування будь-якого з них веде до дисбалансу та порушення процесу розвитку. Основою визначення всіх чинників є методологія системного аналізу, що дозволяє їх розкрити та виявити всі взаємозв'язки між ними. Тільки після цього, представляється можливою розробка стратегії вирішення проблем сталого розвитку будь-якої конкретної сільської території.

Серед ключових чинників сталого розвитку сільських територій одне із провідних місць займає гармонізація соціальних, економічних та екологічних складових відповідно до інституціонального середовища [3].

Основними чинниками формування та функціонування сільських територій є: регіональні (ресурсні, чинники місця розміщення, умови розвитку; функціональна сумісність різних видів діяльності на певній території); управлінські, що включають рішення та обґрунтування щодо стратегій розвитку сільських територій; самоорганізації; невизначеності. При цьому сільські території мають певні обмеження (імперативи) ефективного розвитку та функціонування: недосконале законодавство, недостатня державна підтримка, у т.ч. фінансова та інвестиційна; слабе інформаційне забезпечення та соціальна захищеність селян.

У загальному розумінні всі чинники, що визначають умови та потенційні можливості розвитку сільських територій, можна розділити на чотири наступних групи.

1. Чинники виробничо-економічного розвитку, пов'язані з рівнем розвитку сільськогосподарського виробництва та його станом в умовах ринку, розвитку інших видів виробництва та сфери послуг, особливо постачання виробництва та торгівлі виробленою продукцією (регіональний маркетинг) та ін.

2. Чинники соціально-економічного розвитку, пов'язані з сільським населенням, його культурою та способом розселення, рівнем зайнятості сільських жителів та їх доходів, їх соціальним забезпеченням, забезпеченням умов проживання та інфраструктурною сферою.

3. Чинники збереження природного, культурної та духовної спадщини, пов'язані з об'єктами природи (земельними, водними та іншими природними ресурсами), багато в чому визначають можливості та економічну цінність території, а також усім іншим, що становить історію країни та представляють інтерес, як для сьогодення, так і наступних поколінь.

4. Чинники інституційних перетворень, пов'язані з відносинами володіння, розпорядження та користування земельними, водними ресурсами, об'єктами виробництва, інфраструктури та іншими, які беруть участь у системі багатофункціонального розвитку сільських територій, пов'язані з організацією влади і управління на місцях, в регіонах та країні в цілому.

Забезпечення сталого розвитку сільських територій є комплексною проблемою та можливе за умови: макроекономічної стабільності та збільшення

валового внутрішнього продукту; забезпечення економічного зростання в сільському господарстві; розвитку несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості; досягнення на селі соціально рівних з містом умов отримання доходів та громадських благ; поліпшення доступу для господарюючих суб'єктів, які ведуть підприємницьку діяльність на селі, до ринків матеріально-технічних, кредитних, інформаційних, інших ресурсів; формування на селі інститутів громадянського суспільства, що забезпечують захист економічних та соціальних інтересів різних груп сільського населення; реалізація програм щодо покращення екологічної ситуації на сільських територіях.

Аналіз досвіду реалізованих проектів сталого розвитку сільських територій в розвинутих європейських країнах дозволяє в них виділити основні акценти [1]:

- комплексність – у проектах розвитку розглянуті всі можливі види господарської діяльності, заняття якими може підвищити доходи сільського населення. Кожна пропозиція зі збільшення зайнятості та доходів, всебічно обґрунтовано з правової, економічної та соціальної точок зору. Вирішення проблеми зайнятості та підвищення доходів узгоджено з вирішенням інших регіональних проблем та розвитком сільської території в цілому;

- відкритість – при розробці заходів проектів використовують методи інтерактивного (з участю населення) планування; досягнуті результати та проблеми всебічно висвітлюються в місцевих засобах масової інформації, обговорюються на сільських зборах, зустрічах з населенням; за підсумками цих обговорень в проектах необхідно вносити відповідні коригування;

- широка участь населення – у процесі розробки і реалізації проектів в максимальній мірі використовуються знання, досвід та уявлення населення про найбільш ефективні шляхи забезпечення зайнятості та доходів, враховуються особливості економічної й соціальної поведінки різних соціальних груп населення, забезпечується узгодження їх інтересів та намірів, спільні зусилля консолідуються шляхом кооперації, розвитку місцевого самоврядування та діяльності громадських організацій;

- опора на місцеві ресурси – досягнення цілей сталого розвитку сільських територій забезпечується, насамперед, за рахунок мобілізації місцевих фінансових, матеріально-технічних, соціальних та природних ресурсів, що і має першорядне значення для створення стійких механізмів забезпечення зайнятості та доходів. Але це не виключає використання зовнішніх джерел ресурсного забезпечення розвитку сіл.

**Висновки.** Сталий розвиток сільських територій, вирішення соціальних проблем сільського населення є одним з основних умов безконфліктного, демократичного розвитку суспільства, його економічного та соціального благополуччя й тому має стати пріоритетним напрямком розвитку держави.

### **Література:**

1. Інститут сільського розвитку [Електронний ресурс] / Інститут сільського розвитку, 2009. – <http://icp.org.ua/>.
2. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. - Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/?9689>.

3. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 51-55.
4. Прокопа І. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку / І. Прокопа // Економіка України. – 2007. - № 6 (547). – С. 50-59.
5. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави: / П.Т. Саблук // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: матер. VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К., 2005. – 19 с.
6. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. - №3(125). – С. 3-10.

УДК 334.02:631.1.027

## СИСТЕМА ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

*Сакун А.Ж., к.е.н., доцент*

*Херсонський державний аграрний університет*

*Розкрито роль системи планування маркетингу в аграрній сфері та визначена його необхідність для прийняття науково-обґрунтованих управлінських рішень.*

*The role of marketing planning in agriculture and determined its need to make scientifically grounded decisions.*

**Постановка проблеми.** В умовах високого насичення ринку імпортою сільськогосподарської продукції й загострення конкуренції, перед вітчизняними агровиробниками та переробниками постає складне завдання - зміцнити свої позиції на ринку і, тим самим, підвищити свою фінансову стійкість. Враховуючи хорошу якість продукції вітчизняних агротоваровиробників, дане завдання може бути успішно вирішене шляхом розробки та використання сучасних маркетингових технологій при наявній системі підтримки збуту та розвитку інфраструктури агропродовольчого ринку, що охоплює районний та регіональний рівні.

Важливо відзначити, що дана система може стати ефективним інструментом захисту внутрішнього ринку.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням розвитку інфраструктури аграрного ринку, маркетингу в аграрній сфері та його планування й організаційного забезпечення присвячені праці вітчизняних і зарубіжних дослідників – П. Борщевського, О. Варченко, В. Писаренко, П. Саблука, М. Сахацького, І. Соловйова, О. Шпикуляка та ін. У той же час, багато питань залишаються нерозкритими і потребують поглибленої розробки теоретичних і методологічних аспектів щодо визначення місця і ролі агромаркетингу для прийняття управлінських рішень.

**Постановка завдання.** Метою даної статті є висвітлення значення агромаркетингу в зростанні ефективності господарювання, дослідження та розкриття ролі системи його планування для прийняття науково-обґрунтованих управлінських рішень.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У найбільш широкому сенсі під плануванням розуміють управлінський процес визначення цілей і шля-